

لوڑ اپنی۔۔۔ تے۔۔۔ عمل وی اپنا

نوک وزڈم (لوکائی مت) کہندی اے کہ بال دیاں عاداتاں تے نصلتتاں گڑتی دین والیاں ورگیاں ہو جانیاں نیں! ایس لئی لوکاں دی کوشش ہوندی اے کہ گڑتی کوئی غیرتاں والا چھنگا بندہ دیوے لیکن ایچ چا پدا اے کہ جیویں پنجاب دے حکمرانوں نوں جمن ویلے گڑتی چنگیاں ہتھاں توں نہیں لہی ایس لئی انہاں دیاں عاداتاں تے نصلتتاں دکھری ٹاپ دیاہن۔ دسو! ایہ وی کوئی گل اے کہ مرکز وچ پنجابی وزیر اعظم ہووے تے پنجاب وچ کرتا دھرتا وزیر اعلیٰ چھوٹا بھرا ہووے تے پنجابی زبان بے وارٹی ہو کے سڑکاں نے گلیاں وچ دکھے کھاندی پھرے۔ سڑک تے گلی پنجابی بولے تے گھر پنجابی توں ویلھا ہووے۔ لوکائی نال زبان دے رشتے نوں بھن لئی ایہہ سوچناں پوے گا کہ آخیر رشتے بن دے تے بھج دے کیویں نیں۔ بال جدوں دنیا وچ آ وندا اے، پہلا ساہ لیندا اے تے نال ہی سارے رشتے ناطے، تعلق واسطے وی جم پیندے نیں۔ ایہاں وچوں تین رشتے سب توں وڈھے تے اہم ہوندے نیں

i- ماں دارشتہ ii- زبان تے بولی دارشتہ iii- دھرتی دارشتہ

ماں دارشتہ تے رب بناندے تے رب دے بنائے ایس رشتے توں دوسرے رشتے پھٹ پیندے نیں۔ پر ماں جہڑے شبدان نال بال نوں بلا وندی تے ہولاردی اے لوری دیندی اے اوہ بال دی بولی تے زبان دارشتہ بن جاندا اے۔ اس رشتے نوں توڑن نال بہت گجلاں پے جانیاں نیں۔

علم نفسیات، شعور تے لاشعور دوناں دے وجود نوں مندی اے۔ تے آبائی لاشعور کا وجود وی علمی طور تے ثابت اے۔ لاشعوری اعتبار نال ویکھیا جاوے تے نسلاں کچھ وی پنجابی زبان دا وجود ثابت اے۔ تے ایہہ زبانہر بال دے آبائی لاشعور دا حصہ وی ہے۔ شعور تے لاشعور دا آغاز بال دی پہلی چیک یا پہلے ساہ نال ہو جاندا اے۔ تے بال ماحول کیہ کچھ کردا اوہدے لاشعور کا حصہ بندا جاندا اے تے شخصیت دی تعمیر شروع ہو جاندی اے۔ نفسیات دان کہندے نیں کہ پہلے تین سال وچ بال دی شخصیت مکمل ہو جاندی اے۔ باقی زندگی صرف اوہدا اظہار ہوندا رہندا اے۔ اس حساب نال بال نے ماں کولوں چٹھری زبان سنی تے بولی، اوہو اس دی شخصیت دا جز بن جاندی اے۔ بعد وچ جد کوئی وی بال دے دماغ وچ دھلی تعلیم واسطے کوئی ہو زبان استعمال کردا اے تے تھل مکر اے۔ کیونکہ شعور تے لاشعور دا ٹکراؤ صرف شخصیت وچ پیچیدگی تے بگاڑی پیدا کردا اے۔ میں سمجھدا ہاں کہ آج دے پنجابی نوجوان وچ جھتے جھتے خامی نظر آ وندی اے۔ اوہ شعور تے لاشعور دے تصادم دی وجہ دے نال اے۔ ایہناں خامیاں نوں دور کرن واسطے ای پنجابی منڈا لاشعوری طور تے کثرت نال پنجابی بولدا تے۔ شعور لاشعور دے Conflict نوں گھٹان وچ کامیاب ہو جاندا اے۔ علامہ اقبال دی مثال سامنے اے۔ انہاں نے شاعری اپنی اکتسابی زبانی وچ کیتی تے بولی ہمیشہ پنجابی۔ جیہدی وجہ نال علامہ دی شخصیت وچ ایک سچائی نظر آ وندی اے تے گجلاں موجود نہیں ہن۔ ایہہ وجہ کہ علامہ اقبال نے فیر پنجابی شاعری وی کیتی۔ پنجابی زبان وچ دھلی تعلیم بال دا بنیادی حق اے۔ کیونکہ جدوں اوہنوں کسے وی ہو زبان وچ دھلی تعلیم دتی جاندی اے تے اوہدے شعور لاشعور دا Conflict اوہدی قدرت دی دتی ہوئی صلاحیتاں نوں دباون دا عمل ہوندا اے۔ ایہہ منی پر منی گل اے کہ اک ویلے وچ دو عمل اکٹھے نہیں ہو سکدے۔ دھلی تعلیم داسب توں وڈھا مقصد بال دے ذہن تے دماغ نوں کھولن کا عمل اے۔ جیدے نال اوہ دی سوچن دی صلاحیت ودھ جاندی اے تے اوہدا دماغ غیر ارادی طور تے چیزاں دے وچ رشتے سمجھن لگ جاندا اے تے اوہدی سوچ منطقی ہو جاندی اے۔ لیکن اگر تسی بال نوں لفظاں دی وکھری شناخت تے وکھرا تلفظ سکھان لگ پیندے او تے بال دا دماغ صرف ریکارڈنگ مشین بن کے رہ جاندا اے تے اوہدیاں تخلیقی صلاحیتاں کدے دور جا کے سوچاں دیاں نیں۔ اس توں علاوہ وی بہت ساری وجوہات دے پاروں ساریاں توماں نے دھلی تعلیم نوں ماں دے شبدان راہیں علم دی شکل وچ منتقل کیتا۔ دوجی صورت وچ بال نا لہیت وڈا ظلم اے تے قوم دے اجتماعی شعور پیدا ہون وچ بہت بڑی رکاوٹ اے۔

پنجابی زبان تے اعتراضات گھرن دا عمل جاری اے پر حل لہن دا چارہ نظر نہیں آ وندا۔ کہندے نیں کہ پنجابی زبان دے آٹھ وڈے لہجے ہن تے اوہناں نوں ظاہر کرن واسطے مشترکہ ڈھلے حرف نہیں بن سکے۔ جیدے نال لفظ تے فیر فقرے بن سکے۔ میں عالم تے نہیں آں لیکن میری سمجھ اے کہ وڈے تین لہجے ہن۔ اول سرائیکی دوسری وسطی پنجابی تے تیسری پوٹھواری پنجابی۔ ایہہ تینوں لہجے اپنے اپنے حروف اسجد بنا لیون جیدے نال پتہ لگے گا کہ صرف دو چار آوازاں دا فرق اے باقی کم رلداملد اے۔ سرائیکی اپنے آپ نوں الگ زبان دا دعویٰ کردے ہن تے ایہدے وچ اعتراض کی اے۔ او تھدے بالوں دی ماں جداں بولدی اے۔ اوہو ای اوہناں دی زبان اے۔ وسطی پنجاب وچ راوی دا لہجہ اصل اے پر ابن ایریادی بولی تھوڑی وکھری ضرور اے پر راوی دے لہجے دے حرف سارے وسطی پنجاب واسطے قابل قبول ہن۔

پوٹھواری وچ دھلی تعلیم دین واسطے او تھدے لوگ اک حروف اسجد دا قاعدہ بنا لیون تے کی حرج اے۔ بلکہ میں تے کہواں گا کہ پنجاب لوک لہر دا وفد او تھدے ادبیاں تے شاعراں نوں مل کے اوہناں کولوں کوئی قاعدہ منظور کروا لیوے۔ وسطی پنجاب تے سرائیکی دا کوئی رولا نہیں اے۔

اہدے نال نال پنجابی زبان دے سٹڈی سرکل بنائے جاوے ہر شہر وچ بندے تلاش کیتے جاوے چہرے پنجابی نوں درست لہجے وچ پڑھ سکے۔ اوہ سٹڈی سرکل وچ پہلے کتاب نوں خود پڑھن تے بعد وچ باقی لوکاں کولوں پڑھاوے تے نال نال کتاب توں ویکھ ویکھ کے لکھدے وی جاوے۔ کجھ دناں بعد اک ٹیم تیار ہو جاوے گی۔ اس توں بعد اس ٹیم دا ہر بندہ اپنا اپنا سٹڈی سرکل بناوے تے او تھے وی کتاباں پڑھیاں جاوے۔ اس طرح تیناں سالوں وچ بہت وڈی کھیپ تیار ہو سکتی اے۔ اے چٹھری پنجابی بول تے لکھ سکے۔ ایہہ جنگی بنیاداں تے ہون والا کم ہے، صرف 21 فروری دا دیہاڑ مناون نال کجھ نہیں ہونا۔ جدوں تہاڈی لاٹ پنجابی لکھن پڑھن والی تیار ہو جاوے تے سرکاری خط و کتابت وچ پنجابی استعمال کرنا شروع کر دیوے۔ درخواستاں نوں پنجابی وچ کر دیوے حکومت ایسے خطاں تے درخواستاں نوں لفٹ نہ کروائے تے احتجاج رستہ کھلا اے۔

میں اخیر وچ اک سوال پچھنا چاہندا آں کہ اسماں اپنی زبان دی محبت وچ کتھوں تک جاسکدے آں۔ ماضی دے سارے رومانس نوں چھڈ کے کیا ساہنوں ایس گل دی سمجھ اے کہ زبانوں نوں پالدا کون اے ہر زبان ترقی کیوں کردی اے؟ انہاں سارے سوالاں دا جواب لکھن واسطے ذرا سوال نوں بدل لینے آں؟ کہ سماج کیوں ترقی کردا اے؟ زوال پذیر کیوں ہو جاتا اے؟ سماج تے اثر انداز ہون والے عوامل، ماہرین نے دسے ہن کہ معیشت، سائنس تے ٹیکنالوجی دی ترقی نال سماج جڑیا ہو یا ہوندا اے۔ کی پنجابی زبان انہاں دونوں علماں دے نال رجھ گئی ہے یا دونوں دے وچ اجنبیت قائم اے؟۔ زبانوں دی سب توں وڈی خوبی اظہار دی طاقت تے ابلاغ دی قوت ہوندا اے پر ایہہ طاقت بولی نوں ورتن والیاں دی صلاحیتاں نال جڑی ہوئی اے۔ پنجابی زبان لٹریچر دے حوالے نال اظہار تے ابلاغ دونوں طاقتاں نال مالا مال اے۔ کڈھے کڈھے وڈے ناں ایہدے نال جڑے ہوئے ہن جہناں دے ناں عالمی طور تے منے جاندے نیں۔ پراکانومی، سائنس تے ٹیکنالوجی دے نال پنجابیاں نے اوہنوں جوڑن دی کوشش ہی نہیں کیتی۔ جے کراچی وچ اردو یونیورسٹی قائم ہو سکتی اے جہدے وچ سارا سائنسی علم اردو وچ پڑھایا جاتا اے۔ تے پنجاب وچ پنجابی یونیورسٹی کیوں قائم نہیں ہو سکدی پر اس توں پہلے اک کام کرنا پوے گا۔ سائنسی علوم دی اصطلاحات نوں پنجابی وچ تبدیل کرنا پوے گا۔ کم وڈا ضرور اے پر پہلا قدم چکن دی لوڑ اے۔ ایہدے واسطے ماہرین لہجے کے کم شروع کرن دی لوڑ اے۔ پوری دنیا وچ پنجابی پھیلے ہوئے نیں تے روپے پیسے دی تھوڑی کوئی نہیں تے پنجاب لوک لہجہ اس کم وچ ہتھ پالیوے تے کامیابی یقینی اے۔ پنجابی ماں بولی اسے ساہنوں ایہدے نال پیاروی اے تے ایہدی لوڑ وی اے تے عمل دی راہ وی سانوں ہی لکھنی پئی اے۔

جے ہمت کریئے تے سب کجھ ہو سکدا اے پر کدے کدے مینوں شک ہوندا اے کہ طالب جتوئی ٹھیک آکھدا اے کہ

ہے چال ویریاں دی یا تہذیب دا اثر
بالاں دے کولوں ماواں دی بولی گولج گئی

☆☆☆